

Aandacht gevraagd voor Assepoesters

E.J. Weeda
A.C. Hoegen

Zoals elke PKN-er weet, zijn alle vegetatietypen buitengewoon interessant en verdienen ze allemaal onze opmerkzaamheid. Niettemin staan sommige begroeiingen hoger in aanzien dan andere. Met de gevolgen daarvan worden wij bij het werken aan het project 'Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland' dagelijks geconfronteerd. Hoe bijzonderder, bedreigender, bloemrijker of beleidsmatig-relevanter een vegetatietype is, des te vollediger pleegt de vroegere en huidige verspreiding bekend te zijn. Zo krijgen het *Isoeto-Lobelietum*, het *Cicendietum filiformis*, het *Caricion davallianae*, het *Medicagini-Avenetum pubescentis* en het *Zosteretum marinae* sinds lang de volle aandacht. Het verdriet om de teloorgang van deze begroeiingen kan zich dan ook laven aan de kaartbeelden die in de Atlas zullen verschijnen.

Van de meerderheid van de Nederlandse plantengemeenschappen geven de vroegere verspreidingsgegevens (vóór 1975) echter een fragmentair beeld van het voorkomen in het verleden. Voor een schatting van de vroegere verspreiding zijn we aangewezen op externe bronnen, zoals de verspreidingskaarten van kenmerkende soorten in de Atlas van de Nederlandse Flora (Mennema et al. 1980, 1985; Van der Meijden 1989). De recente gegevens hebben in veel gevallen (o.a. voor tal van *Potametea*-associaties) een aanzienlijk hogere graad van volledigheid. Dit is vooral te danken aan de inventarisaties die sinds het midden van de jaren '70 door de meeste provincies worden uitgevoerd. Zij bestrijken samen

een groot deel van Nederland, al blijven er hiaten. Met het hanteren van 1 januari 1975 in het atlasproject als datumgrens wordt bereikt dat althans één inventarisatieronde (1975-1999) in redelijke mate landsdekkend kan worden genoemd.

Toch blijft er een groep van plantengemeenschappen over die vanouds weinig aandacht krijgt en ook bij de recente inventarisatieronde uit de boot dreigt te vallen. Dit zijn de Assepoesters waarvoor wij aandacht vragen. Het meest gewone en nabijge is vaak het minst in tel. Dit moge blijken uit de verspreidingskaartjes van tredgemeenschappen (Fig. 1, 2 en 3). Slechts weinigen, zoals Sissingh (1950, 1969) en Segal (1969), schrijven met liefde over deze begroeiingen. Voor een uitgebreide karakteristiek wordt verwezen naar het desbetreffende hoofdstuk in De Vegetatie van Nederland 3 (Sykora et al. 1996).

Wat zou het een mooie traditie onder plantensociologen kunnen zijn om, zo vaak ze een nieuwe stad of een nieuw dorp betreden, te beginnen met neer te knielen. Niet om de aarde te kussen, maar om een opname van de plaatselijke tredvegetatie te maken. Trouwens, hoe staat 't met de eigen stoep? Vooral mossenminnaars kunnen daar meer biodiversiteit aantreffen dan ze op het eerste gezicht wellicht dachten: behalve *Ceratodon purpureus* en *Bryum argenteum* kunnen zich daar ook andere *Bryum*-soorten alsmede diverse *Pottiaceae* genesteld hebben.

Wellicht vraagt deze of gene zich af wat het informatieve gehalte van tredgemeen-

schappen is. Stellig zijn er nóg boeiender begroeiingen. Wie voelt niet mee met de verslaggever van een legendarische mos-senexcursie in Noordwest-Overijssel, als hij in de soortenlijst bij *Bryum argenteum* noteert: "Hiervoor kwam men niet naar De Weerribben" (Van Wirdum 1983). Maar er is meer in het leven dan De Weerribben.

Een aardig aspect van tredgemeenschappen is dat hun samenstelling meer dan eens aan opvallende veranderingen onderhevig is. In het eerste kwart van de 19e eeuw deed *Juncus tenuis* zijn intrede. Deze Amerikaanse Rus gaf het aanzien aan een eigen vorm van het *Plantagini-Lolietum perennis*, die zich in sommige gebieden (o.a. in de duinen) nog steeds uitbreidt. Aan het eind van de 19e eeuw verscheen *Matricaria discoidea*, een bescheiden bloeiende maar des te krachtiger geurende kamille, die inmiddels de ruggegraat vormt van het *Coronopodo-Matricarietum*. Het bouquet van deze associatie wordt echter niet altijd door kamillegeur bepaald, want soms treden kruisbloemige stinkerdjes - hetzij *Coronopus didymus*, hetzij *Lepidium ruderales* - op de voorgrond. De muizengeur van de laatste was volgens Holkema (1870) "vooral aan de havenplaatsen op de eilanden zoo algemeen, dat hare onaangename reuk bij het naderen der kusten dikwijls wordt opgemerkt". In de 20e eeuw leek deze soort lange tijd op de terugtocht, maar de laatste tijd neemt zij in diverse streken weer toe. Of zij daarbij echter trouw blijft aan het *Coronopodo-Matricarietum*, verdient nader onderzoek. Ook de plantensociologische positie van *Coronopus didymus*, een oudere neofyt wier uitbreiding na ruim anderhalve eeuw in een stroomversnelling is geraakt, is nog onvoldoende onderzocht. Het *Bryo-Saginetum procumbentis*, overbekend als trottoirtegelvoegengemeenschap, mocht de neofyt *Eragrostis pilosa* als nieuwe kensoort verwelkomen. Verder kreeg *Sagina procumbens* vooral in de zuidelijke helft van Nederland gezelschap van *Sagina apetala*,

die haar zwaartepunt meer en meer verlegde van bouwland en schraal grasland naar de stoep. Flora-historisch gezien heeft het maken van opnamen van tredgemeenschappen dus zeker zin.

Afgezien hiervan is het uiteraard gewenst dat de kaarten in een Atlas een zo goed mogelijke benadering van de werkelijkheid geven, dus dat bij de algemeenste vegetatietypen ook inderdaad de best gevulde verspreidingskaarten horen. Om dit ideaal wat dichterbij te brengen vragen wij de mededeling van alle PKN-leden. Versmaadt niet het nederige en gewone! Als iedere PKN'er één opname instuurt, is het aantal opnamen van tredgemeenschappen reeds verdubbeld. Voor degene die tussen nu en de herfst van 1999 het grootste aantal tred-opnamen levert, loven wij een exemplaar van deel 2 van de Atlas uit. Graag opsturen naar: Berco Hoegen, p/a IBNDLO, Postbus 23, 6700 AA Wageningen. In de volgende aflevering van *Stratiotes* hopen we nog enige Assepoesters aan U voor te stellen.

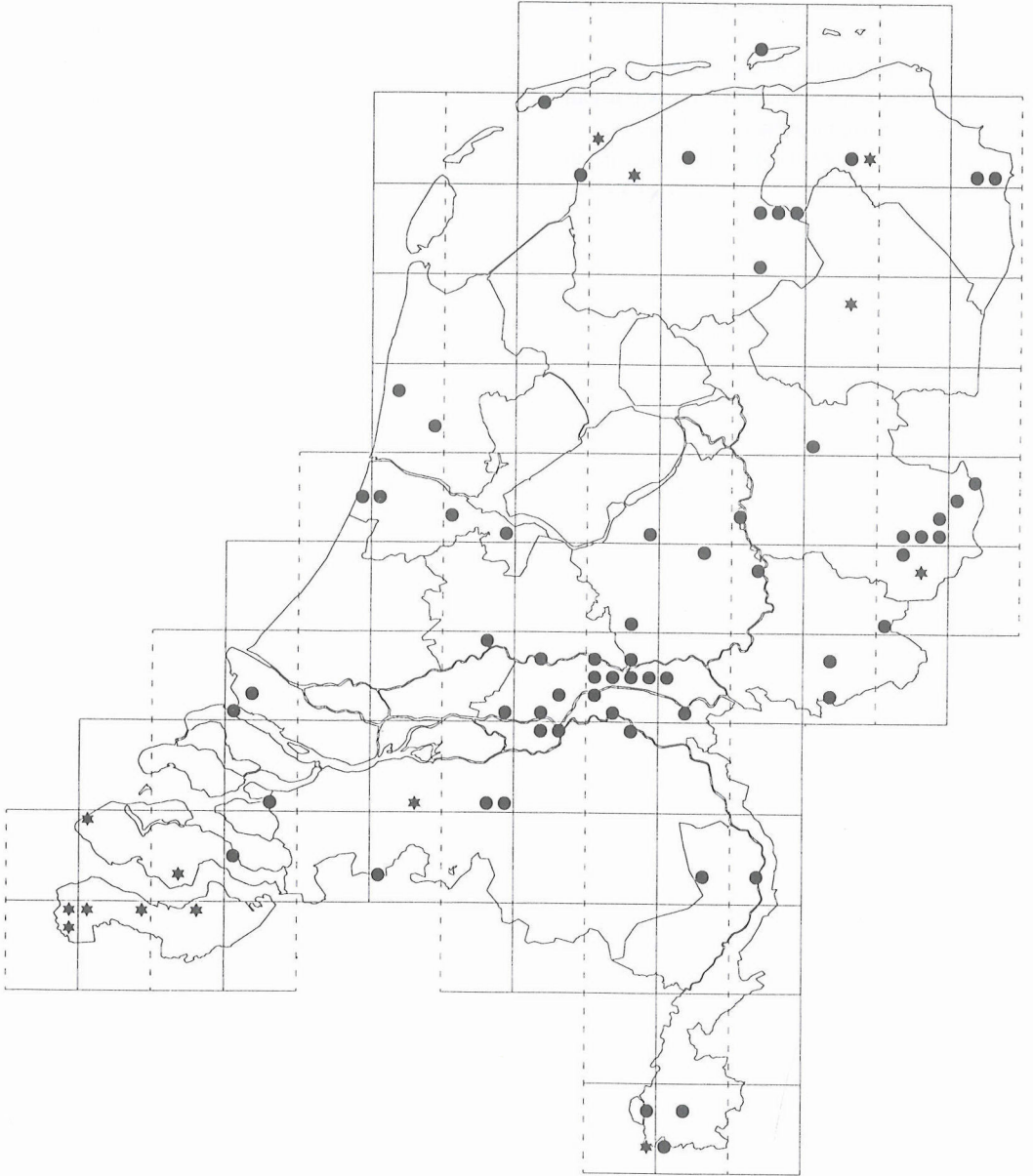
An ask for relevés of neglected plant communities

On behalf of the Atlas of plant communities in the Netherlands which is in preparation, phytosociologists are asked for making relevés of trivial *Plantaginetea majoris* communities in trampled sites.

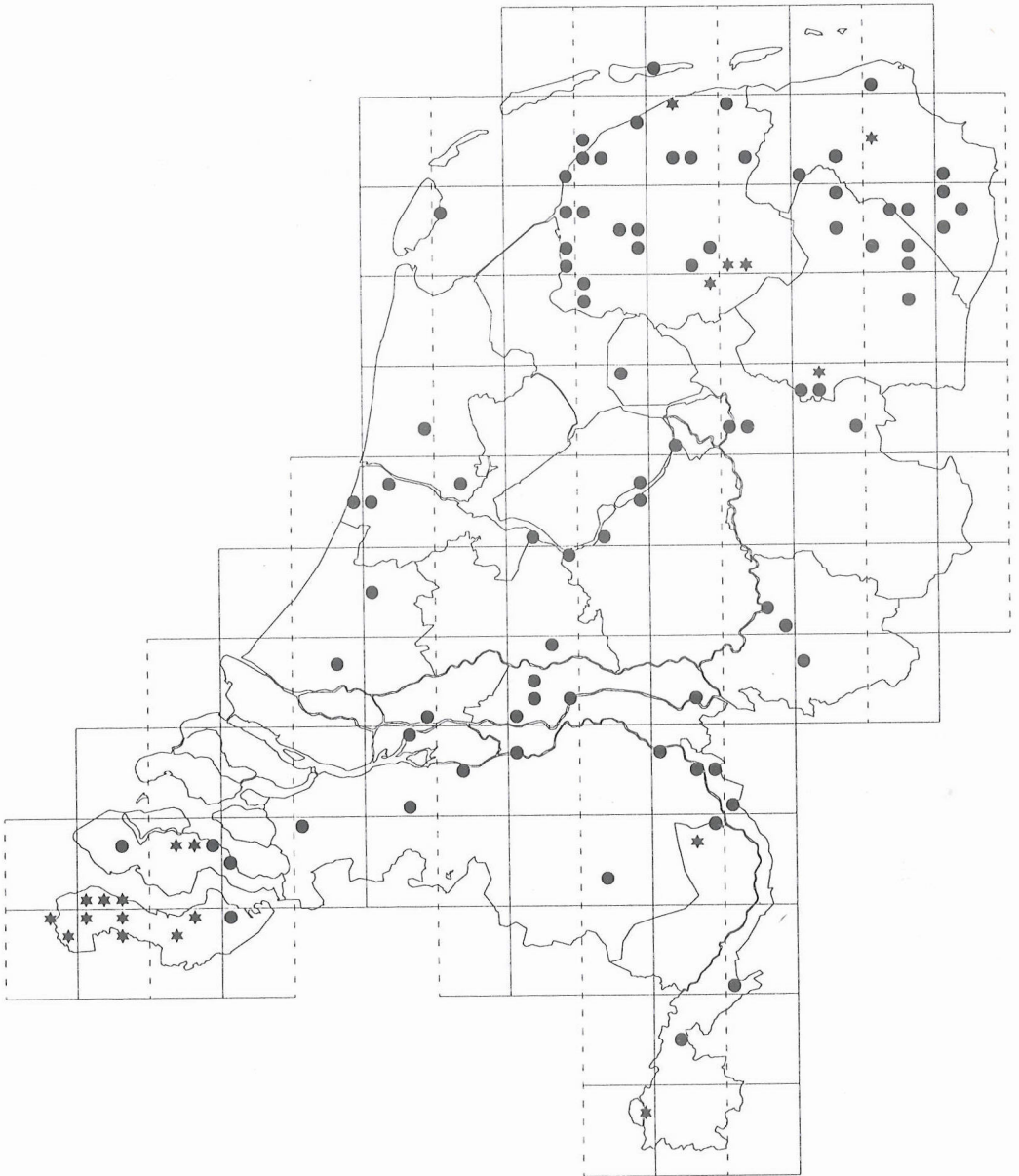
Gerefereerde literatuur

- Mennema, J., A.J. Quené-Boterendbrood & C.L. Plate (1980, red.). Atlas van de Nederlandse flora. Uitgestorven en zeer zeldzame planten. Kosmos, Amsterdam, 226 pp.
- Mennema, J., A.J. Quené-Boterendbrood & C.L. Plate (1985, red.). Atlas van de Nederlandse Flora 2. Zeldzame en vrij zeldzame planten. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht, 349 pp.

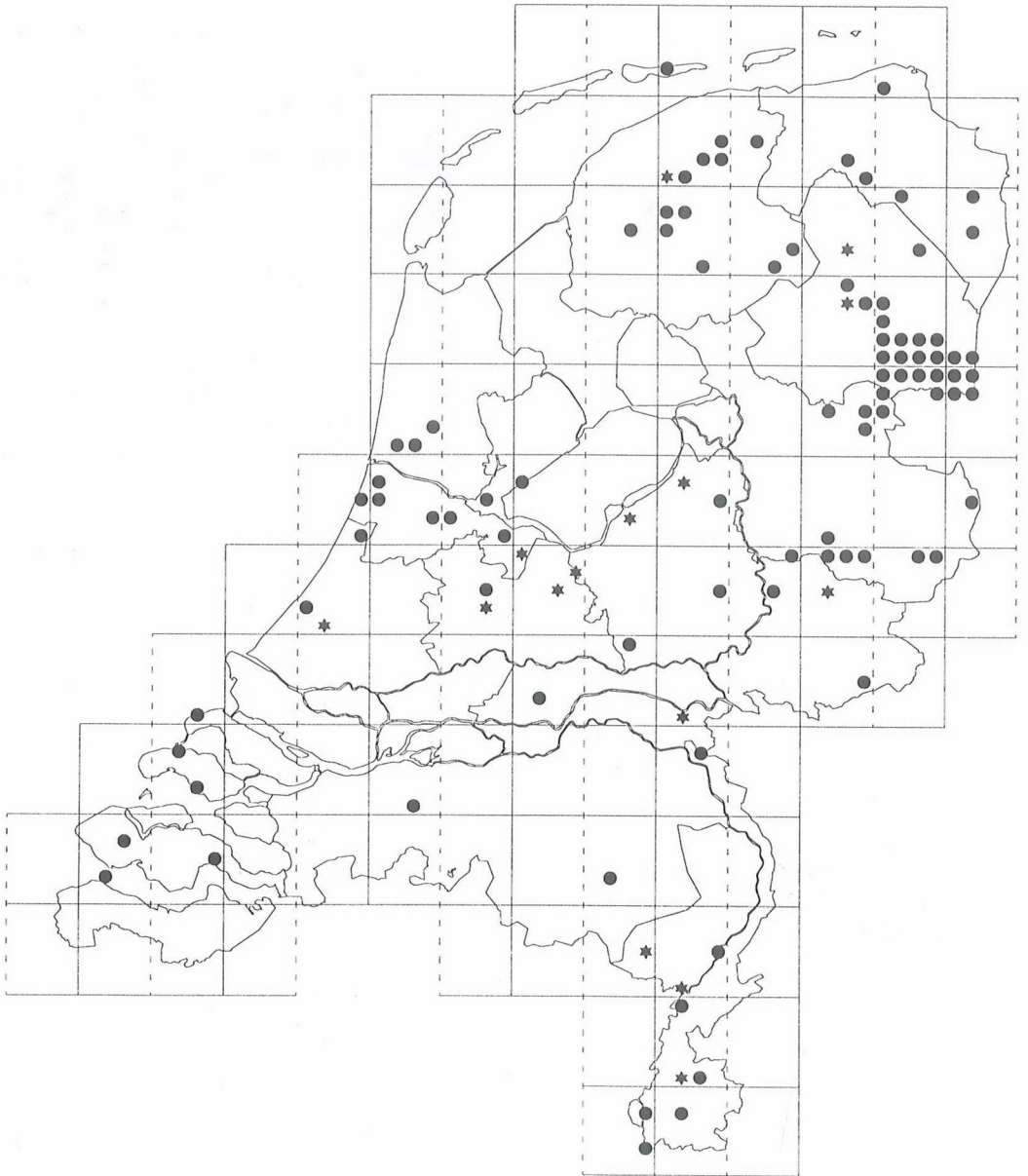
- Meijden, R. van der, C.L. Plate & E.J. Weeda (1989). Atlas van de Nederlandse flora 3. Minder zeldzame en algemene soorten. Rijksherbarium, Leiden, 264 pp.
- Segal, S. (1969). Ecological notes on wall vegetation. Dissertatie Universiteit van Amsterdam, Den Haag, 325 pp.
- Sissingh, G. (1950). Onkruid-associaties in Nederland. Een sociologisch-systematische beschrijving van de klasse Rudereto-Secalinetea. Dissertatie Landbouwhogeschool Wageningen, 244 pp.
- Sissingh, G. (1969). Über die systematische Gliederung von Trittpflanzen-Gesellschaften. Mitteilungen der Floristisch-soziologischen Arbeitsgemeinschaft N.F. 14: 179-192.
- Sykora, K.V., J.H.J. Schaminée & E.J. Weeda, 1996. Plantaginetea majoris. In: J.H.J. Schaminée, A.H.F. Stortelder & E.J. Weeda (red.), De Vegetatie van Nederland 2: 13-46. Uppsala.
- Wirdum, G. van (1983). De mosseninventarisatie van De Weerribben. Buxbaummiella 14: 10-47.

Het Plantagini-Lolietum perennis vanaf 1975

Het Coronopodo-Matricarietum vanaf 1975

Het Bryo-Sagnetum procumbentis vanaf 1975